

УДК 631.164.23:330.341.1
JEL Classification: Q18, F65

КОСТИРКО Л. А.¹, СОЛОМАТИНА Т. В.²

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК:
ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПРІОРИТЕТИ**

DOI: 10.32620/cher.2019.2.07

Постановка проблеми. Стаття присвячена дослідженню проблем та обґрунтуванню пріоритетних напрямків фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств. *Мета статті* – проаналізувати сучасний стан, тенденції для визначення проблем та пріоритетів фінансового забезпечення розвитку підприємств АПК. *Об’єкт дослідження* – інструменти фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств. *Методи, використані в дослідженні:* логічно-змістовний, методи наукового пізнання, індукції, аналізу та синтезу. *Гіпотеза дослідження:* пріоритетні джерела фінансування розвитку підприємств АПК: державна підтримка, кредитування, інвестування, злиття/поглинання, фондові інструменти. *Виклад основного матеріалу:* за результатами аналізу стану та тенденцій розвитку підприємств аграрного сектору визначено пріоритетні напрямки його фінансового забезпечення. На основі дослідження світового досвіду моделей ресурсних субсидій показано можливість адаптації ключових моделей підтримки окремих сегментів діяльності аграрних підприємств з урахуванням особливостей їх господарювання. На даному етапі для реформування аграрного сектору необхідна державна підтримка у формі введення пільг на інноваційний розвиток та кредитування. Фінансування інновацій на вітчизняних аграрних підприємствах здійснюється за власні кошти в невеликих обсягах. *Оригінальність та практичне значення дослідження* полягає в обґрунтуванні інструментів покращення фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств, які об’єднують податкові пільги на інновації, лізингові програми, кредити стосовно інноваційної діяльності, венчурне фінансування, фондові механізми, земельну іпотеку, ринкові інструменти. *Висновки дослідження:* покращенню фінансового забезпечення сприятиме вдосконалення системи державної підтримки шляхом стимулювання розвитку особливо значущих сегментів агросектору для регіону і країни в цілому.

Ключові слова:

фінансове забезпечення, аграрні підприємства, державна підтримка, фондові інструменти, кредитні ресурси, інвестиції, злиття, поглинання.

**FINANCIAL PROVIDERS FOR DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL COMPANIES:
TRENDS, PROBLEMS, PRIORITIES**

Formulation of the problem. The article is devoted to research of problems and substantiation of priority directions of financial support of development of agrarian enterprises. *The purpose of the research* is to analyze the current state, tendencies for identifying problems and priorities of financial support for the development of agribusiness enterprises. *The object of research* - the tools of financial support for the development of agrarian enterprises. *Methods used in the research:* logical-content, methods of scientific knowledge, induction, analysis and synthesis. *The hypothesis of research:* priority sources of financing for the development of enterprises of agroindustrial complex: state support, lending, investment, mergers / acquisitions, stock instruments. *The statement of the basic material:* according to the results of the analysis of the state and trends of development of enterprises of the agricultural sector, the priority directions of its financial support were determined. Based on the study of world experience of resource subsidy models, the possibility of adapting key support models for separate segments of the agrarian enterprises activity, taking

¹ Костирко Лідія Андріївна, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри «Фінанси та банківська справа», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Северодонецьк, Україна.

Kostyrko Lydia, Doctor of Economic Sciences, Head of Finances and Banking Department Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0002-3447-2343

e-mail: lidiyakostyrko@gmail.com

² Соломатина Тетяна Василівна, канд. екон. наук, доцент кафедри «Фінанси та банківська справа», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Северодонецьк, Україна.

Solomatina Tetyana, Associate Professor, Ph.D. in Economic, Associate Professor of Finances and Banking Department Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0002-1949-3277

e-mail: t.solomatina@i.ua

into account the peculiarities of their management, is shown. At this stage, the reform of the agrarian sector requires state support in the form of introducing privileges for innovative development and lending. Financing of innovations at domestic agrarian enterprises is usually carried out at its own expense in small volumes. *The originality and practical significance of the research* is to justify the tools for improving financial support for the development of agrarian enterprises, which combine tax incentives for innovation, leasing programs, innovation-oriented loans, venture financing, stock mechanisms, land mortgages, market instruments. *Conclusions of the research:* improving financial support will help to improve the system of state support by stimulating the development of particularly significant segments of the agro-sector for the region and the country as a whole.

Key words:

financial support, agrarian enterprises, state support, stock instruments, credit resources, investments, mergers, acquisitions.

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК: ТЕНДЕНЦИИ, ПРОБЛЕМЫ, ПРИОРИТЕТЫ

Постановка проблемы. Статья посвящена исследованию проблем и обоснованию приоритетных направлений финансового обеспечения развития аграрных предприятий. *Цель статьи* – проанализировать современное состояние, тенденции для определения проблем и приоритетов финансового обеспечения развития предприятий АПК. *Объект исследования* - инструменты финансового обеспечения развития аграрных предприятий. *Методы, использованные в исследовании:* логически-содержательный, методы научного познания, индукции, анализа и синтеза. *Гипотеза исследования:* приоритетные источники финансирования развития предприятий АПК: государственная поддержка, кредитование, инвестирование, слияния/поглощения, фондовые инструменты. *Изложение основного материала:* по результатам анализа состояния и тенденций развития предприятий аграрного сектора определены приоритетные направления его финансового обеспечения. На основе исследования мирового опыта моделей ресурсных субсидий показана возможность адаптации ключевых моделей поддержки отдельных сегментов деятельности аграрных предприятий с учетом особенностей их хозяйствования. На данном этапе для реформирования аграрного сектора необходима государственная поддержка в форме введения льгот на инновационное развитие и кредитование. Финансирование инноваций на отечественных аграрных предприятиях осуществляется за собственные средства в небольших объемах. *Оригинальность и практическое значение исследования* заключается в обосновании инструментов улучшения финансового обеспечения развития аграрных предприятий, объединяющих налоговые льготы на инновации, лизинговые программы, кредиты на инновационную деятельность, венчурное финансирование, фондовые механизмы, земельную ипотеку, рыночные инструменты. *Выводы исследования:* улучшению финансового обеспечения способствует совершенствование системы государственной поддержки в направлении стимулирования развития особо значимых сегментов агросектора для региона и страны в целом.

Ключевые слова:

финансовое обеспечение, аграрные предприятия, государственная поддержка, фондовые инструменты, кредитные ресурсы, инвестиции, слияния, поглощения.

Постановка проблемы. На даний час підтримку сталого розвитку підприємств аграрного сектору слід розглядати через призму їх фінансового забезпечення. Для вітчизняних агропідприємств характерними є ряд проблем, що обмежують процес відтворення їх капіталу: політична нестабільність, нестабільність конкурентних позицій вітчизняної продукції на зовнішніх ринках; несприятливий інвестиційний клімат, диспропорції у використанні капіталу в окремих сферах діяльності, недостатність державної підтримки, відсутність ринку землі та доступних фінансових ресурсів, високий рівень податкового навантаження, нестабільний курс валюти,

низька купівельна спроможність всередині країни. Подолання кризових явищ в аграрному секторі можливе за умови використання ефективних інструментів формування їх капіталу, зокрема, державної підтримки, форвардного фінансування, фондових інструментів, лизингових кредитів, залучення іноземних інвестицій. Насамперед, необхідним є визначення пріоритетних напрямків фінансового забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретичні і методологічні, а також практичні питання, пов'язані з фінансовим забезпеченням діяльності аграрних під-

приємств, їх особливостями в умовах ринкових відносин, висвітлені у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Абрамова І. [1], Андрійчук В. Г. [2], Вініченко І. І. [3], Гудзь О. Є. [4], Мазнев Г. Є. [5], Стецюк П. [6], Лоуренц Дж [7], Ілляшенко С. М. [8], Джафф А. [9]. В цих працях узагальнено міжнародний досвід і тенденції фінансування підприємств сільського господарства. Виходячи з того, що ресурси аграрної галузі динамічні за характером, схильні до змін внаслідок впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, тому потребують подальшого дослідження та аналітичної оцінки фінансового забезпечення з метою визначення пріоритетних напрямків його.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан, тенденції для визначення проблем та пріоритетів фінансового забезпечення розвитку підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор – найдинамічніший у національній економіці за останні 5 років. За підсумками 2018 року частка АПК у ВВП країни – близько 12% або 340 млрд гривень. Понад 40% усього українського експорту (15 млрд. дол за 10 місяців 2018 року) [10] припадає на продукцію сільгоспвиробництва, переважно – сировинну, за результатами 2018 року, увійшла до п'ятірки топ-країн поставщиків аграрної продукції до Європи [11]. До-

слідження стану і тенденцій аграрного виробництва України свідчать, що воно має значний потенціал, але для його реалізації, в першу чергу, необхідна ефективна державна підтримка, яка б базувалась на досвіді європейських країн, і ця позиція збігається з думкою інших вчених [6; 12; 13]. Так, наприклад, загальний обсяг підтримки аграрного сектору в країнах Європейського Союзу сягає близько 20% від валової продукції сільського господарства, в той час як в Україні даний показник майже у 20 разів менше.

Згідно з Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» визначено такі види державної підтримки: фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсацію лізингових платежів (ст. 13.1); бюджетна тваринницька дотація (ст. 15); бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції (ст. 16-1). На такі субсидарні програми у 2018 році було виділено 6.2 млрд. грн. [14].

Протягом останніх двох років рівень державної підтримки агросектору зріс до рівня 2011 року, але його загальне фінансування скоротилося до 58 млрд. дол. за рахунок скасування податкових пільг, зокрема, ПДВ (рис. 1).

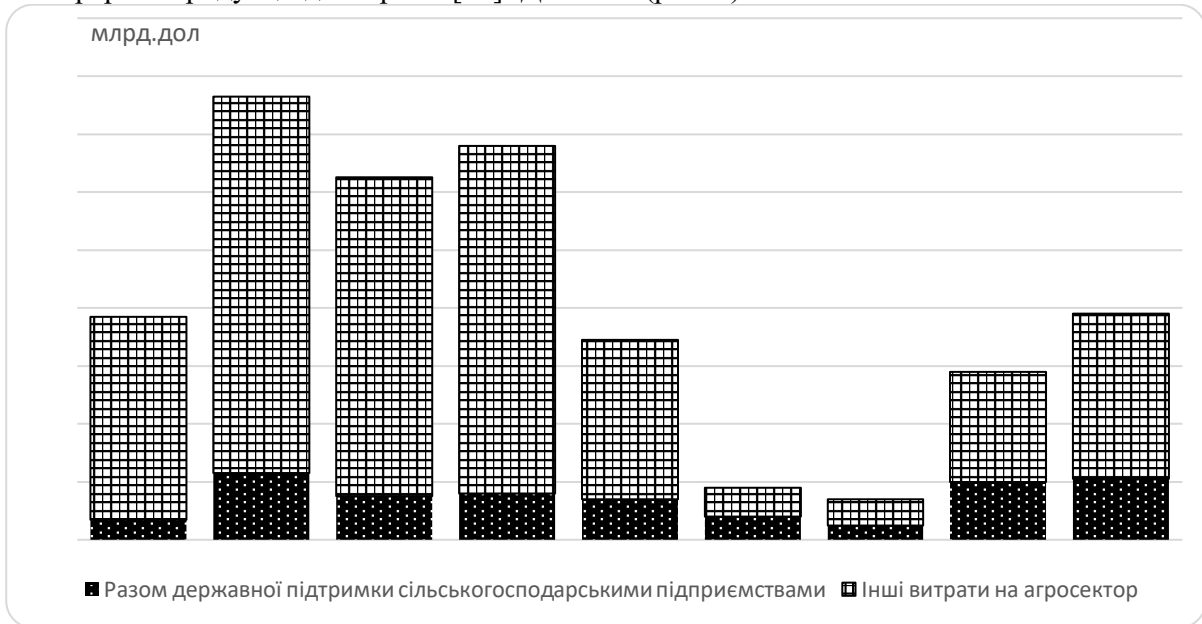

Рис. 1. Обсяг державної підтримки агросектору в складі витрат на Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2010-2018 рр.

Джерело: узагальнено авторами на підставі [15]

Основною формою фінансування до 2017 року були прямі державні субсидії, які

безпосередньо спрямовувалися на фінансування та підтримку окремого напрямку агра-

рної галузі та непрямі – податкові пільги від держави. Податкові пільги з ПДВ (20 %) сприяли забезпеченню обіговими коштами, проте, вони суперечать принципам ринкової економіки, що підтверджується нарощуванням обсягів виробництва аграрної галузі без податкових пільг.

Субсидіарна форма призводить до збільшення змінних витрат шляхом втручання в ринковий механізм; державні витрати замінюють інвестиції та заважають ринковому «відбору». Крім того, збільшення державних витрат формує дисбаланс в інших галузях або податкове навантаження. Такі наслідки призвели до того, що країни Європи почали впро-

ваджувати механізми субсидій, що прямо не пов'язані з обсягом виробництва. Це, переважно, прямі платежі за використання ресурсів і платежі, що залежать від площі земельної ділянки. Їх виплачують незалежно від обсягів виробництва [16].

З 2017 року в Україні використовується модель ресурсних субсидій, яка розповсюджена в Європі та інших країнах. Аналіз переваг і недоліків ключових моделей підтримки сільського господарства в табл. 1 свідчить про можливість адаптації світових практик щодо впровадження цих моделей з урахуванням особливостей функціонування вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Т а б л и ц я 1

Ключові моделі підтримки сільського господарства, їхні переваги та недоліки для України

Модель підтримки сільського господарства	Переваги та перспективи	Недоліки та обмеження
Підтримка за рахунок прямих субсидій (ЄС-28)	можливості контролю за агросектором та економікою в цілому; гарантія достатнього внутрішнього рівня запасів та зменшення впливу сезонних цінових коливань поряд з підвищенням фінансової стійкості; зростання обсягу виробництва сприяє зниженню цін та підвищенню добробуту споживачів	значне навантаження на бюджет, високий рівень податкового навантаження; в цілому негативний вплив на економіку, що охоплює зниження зайнятості, конкуренції на зовнішніх ринках, продуктивності; великі можливості для «шукачів ренти»
Відмова від прямої підтримки (Нова Зеландія)	зниження державних витрат та податкового навантаження; підвищення продуктивності на рівні господарств; витіснення менш ефективних галузей та експорту сировини; витіснення експорту продукції з більшою доданою вартістю	зниження можливості контролю за сільським господарством; короткострокові шоки для економіки та закриття значної кількості господарств; непопулярність реформи серед фермерів та населення
Кредитна підтримка (Канада)	потенційне збільшення вартості обладнання на одну людину, підвищення ефективності використання ресурсів та продуктивності праці заміщенням людської праці машинною; підвищення попиту на висококваліфікованих працівників збільшує рівень їх заробітних плат, стимулює витрати в людський капітал	потенційна концентрація боргів в агросекторі та збільшення державної частки на кредитних ринках; скорочення попиту на малокваліфіковану та сезонну робочу силу знижує рівень добробуту населення та сприяє більшим темпам урбанізації; брак реальних результатів реформи в короткостроковому періоді
Підтримка науково-дослідних робіт (Нідерланди)	підтримка власних наукових розробок знижує імпорту технологій та збільшує виробництво продукції з високою доданою вартістю; підвищення врожайності	зменшення мотивації до фінансування власних науково-дослідних робіт та розробок; відсутність видимих результатів реформ в короткостроковому періоді

Джерело: узагальнено авторами на підставі [16]

Вибір оптимальної моделі державної підтримки залежить від стратегії розвитку аграрної галузі та пріоритетів держави. У 2018 році державне фінансування було спрямовано на: розвиток фермерських господарств – 1 млрд. грн; часткову компенсацію витрат на будівництво та реконструкцію тваринницьких ферм, в тому числі, за рахунок кредитних коштів – 2,3 млрд. грн. [16].

Важливе значення у фінансовому забезпеченні інноваційного розвитку підприємств АПК має кредитування. Результати аналізу даних в табл. 2 показали, що середній темп приросту кредитування за останні 20 років – 15,6%, проте, за останні 4 роки він є від'ємним, що пов'язано зі зростанням кредитної ставки, яка в середньому зросла з 4,7 % у 2008 році до 12% – у 2018, тобто у 2,5 рази, причому 14,3% прострочених кредитів [17].

Т а б л и ц я 2

Загальна сума кредитів підприємствам АПК

Рік	Усього, млн.грн.	Зміни за рік, %	Частка прострочених платежів, %
1998	27,6		6
1999	33,9	23	25,1
2000	39,9	16,8	17,5
2001	45,3	14,5	33,1
2002	78,8	73,9	20,2
2003	112,6	42,9	13,5
2004	141,7	25,8	9,2
2005	202,3	42,8	6,2
2006	284,1	40,4	4,7
2007	483,9	70,4	2,7
2008	800,7	65,5	2,2
2009	1221,8	52,6	2,1
2010	1029,3	-15,8	12,8
2011	815,7	-20,7	17,7
2012	1142,7	40,1	9,5
2013	1310,5	14,7	7,7
2014	1490,9	13,8	5
2015	1252,2	-16	17,2
2016	822,8	-34,3	22,9
2017	631,5	-23,2	23,9
2018	498,6	-21,1	14,3
Зміна за період 1998-2018, %	1708,3	-	-
Середньорічна зміна, %	15,6	-	-

Джерело: побудовано авторами на підставі [17]

Зазначимо, що на березень 2019 року середні ефективні ставки по аграрним кредитам в національній валюті були на рівні 24 % а за лізинговими партнерськими програмами 26,5 %. Середня рентабельність аграрного сектору у 2018 році склала 23,5 % [10]. Частка лізингових програм у фінансуванні сільського господарства України склала 6,5 млрд грн. (27%), з них 85% закупівля техніки та устаткування [18].

Альтернативою кредитування для аграріїв може стати форвардна програма, яка проста за оформленням, а ставка фінансування становить 15% до 18% (з прив'язкою), 22,5–27,5% – без прив'язки [19], що є більш дешевшим у порівнянні з банківським кредитуванням.

Таким чином, питання доступності кредитних ресурсів залишається актуальним, а інноваційно-кредитні програми – відсутні. Більша їх частина спрямована на закупівлю техніки, проте, аграрний комплекс потребує нового, автоматизованого та роботизованого підходу. Наприклад, використання дронів для діагностики стану та якості земель, стиглості урожаю, ступеню забур'яненості або автоматизації бізнес-процесів. Це потребує значних ресурсів на розробку та наукові дослідження в цій сфері.

На даному етапі для реформування аграрного сектору необхідна державна підтримка у формі введення пільг на інноваційний розвиток та кредитування. Фінансування інновацій на вітчизняних аграрних підприєм-

ствах здійснюється, як правило, за власні кошти в невеликих обсягах. За даними Укрстату [10], на всі інноваційні дослідження в Україні продовж останніх 8 років було виділено 98,1 млн. грн або 3,3 млн. євро. Питома вага підприємств, що займаються інноваціями залишилась на рівні 2000 року (16%).

Додатковим джерелом відтворення капіталу підприємств АПК можуть бути інвестиційні ресурси. Підприємства АПК є інвестиційно привабливими для іноземних інвесторів, тому в якості інструменту залучення фінансових ресурсів слід розглядати іноземні інвестиції. Найбільшими іноземними інвесторами в сільському господарстві України 2017 року є Кіпр (28,7%), Віргінські острови (14,5%) і Німеччина (13,4%), частка яких становить майже 60% обсягу прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України. Обсяг інвестицій звідси протягом 2018 р. зріс на 6,8% до 622 млн. дол. Проте, статистичні дані свідчать про те, що Кіпр за 2018 рік вклав у сільське господарство України \$137,5 млн, Британські Віргінські острови – \$85,2 млн, Німеччина – \$80,7 млн, Данія – \$53,3 млн, а

Польща – \$31 млн [20]. Загальний акціонерний капітал сільського, лісового і рибного господарства України склав \$560,9 млн, тобто з 2017 року знизився на 3% за рахунок спаду в тваринницькому секторі, де обсяг інвестицій зменшився на 6,2% [21].

Одним із способів залучення зовнішніх інвестицій є первинне публічне розміщення акцій (IPO) [22]. Зацікавленість зарубіжних інвесторів в українських компаніях підтверджується наявністю окремого індексу WIG-Ukraine, який розраховується Варшавською фондовою біржею з 31 грудня 2010 р. Це перший і поки єдиний фондовий індекс поза Україною, в кошику якого будуть виключно компанії з нашої країни. До складу індексу WIG Ukraine входять компанії, акції яких котируються на Головному ринку WSE (Warsaw Stock Exchange), з офісом в Україні, або ж компанії, в яких українське підприємство є головною частиною холдингової структури з офісом поза Україною. Склад індексу WIG-Ukraine станом на 11 березня 2016 року наведено у табл. 3 [22].

Т а б л и ц я 3

Склад WIG-Ukraine станом на 11 березня 2016 р.

Інструмент	Код ISIN	Пакет, шт.	Ринкова вартість пакету (PLN)	Частка в портфелі (%)
KERNEL	LU0327357389	7,387,000	409,461,410	43,784
ASTARTA	NL0000686509	9,053,000	312,419,030	33,407
OVOSTAR	NL0009805613	1,404,000	128,466,000	13,737
IMCOMPANY	LU0607203980	9,809,000	62,679,510	6,702
MILKILAND	NL0009508712	8,276,000	10,510,520	1,124
AGROTON	CY0101062111	6,399,000	6,526,980	0,698
KSGAGRO	LU0611262873	5,282,000	5,123,540	0,548

Джерело: узагальнено авторами на підставі [14]

Практичним підтвердженням переваг проведення IPO є досвід вітчизняних агропромислових підприємств "Астарта-Київ" та "Кернел".

Компанія агропромхолдинг "Астарта-Київ", яка провела IPO 17.08.2006 р. на Варшавській Фондовій Біржі (ВФБ), випустила 5000000 акцій по емісійній ціні 19 злотих. Акції агропромхолдингу "Астарта-Київ", вітчизняного виробника цукру, були розміщені по ціні 19,05 злотих (зростання на 0,3 %). Кошти, залучені в результаті розміщення, використали на [5, 13,15]:

- поглинання та модернізацію цукрових заводів;
- купівлю сучасного обладнання та технологій для вирощування цукрових буряків;

- збільшення обігового капіталу й оптимізацію витрат.

Внаслідок проходження IPO агропромхолдинг "Астарта-Київ" отримав наступні переваги порівняно з іншими вітчизняними виробниками цукру [22]: відбулося збільшення обсягів виробництва, що дало змогу "Астарта-Київ" збільшити свою частку на вітчизняному ринку виробництва цукру за перший рік після IPO з 4,6 % до 6 %. Крім того, "Астарта-Київ" отримала доступ до дешевих кредитних ресурсів, оптимізувала свій кредитний портфель, що дозволило фінансувати цукрове виробництво та інші види діяльності.

Публічне розміщення "Кернел" охоплювало 22766750 акцій, 16671000 із яких

становили акції нової емісії, емісійна ціна яких становила 24 злотих. Завдяки коштам, які компанія отримала від емісії коштів 23 листопада 2007 р., вона зміцнила позицію лідера на українському ринку виробництва соняшникової олії, а додаткові кошти дали змогу реалізувати ряд інвестиційних заходів на [4]: будівництво нового маслоекстракційного заводу в Україні; забезпечення виробничих потужностей; купівлю портових елеваторів тощо.

Далі випуск єврооблігацій, який відбувся у кінці січня 2017 р., компанія «Кернел» вдало розмістила п'ятирічні бонди на суму 500 млн. дол. США, що перевищує обсяг усіх емісій корпоративних облігацій у 2016 р. на вітчизняному ринку. В цілому, компанія «Кернел» попри рейтинг субінвестиційного рівня демонструє позитивну динамку щодо ринкової вартості та доходності до погашення.

Для полегшення доступу підприємств на міжнародні ринки слід максимально спростити, здешевити та чітко упорядкувати механізм прямого залучення коштів підприємствами на основі емісії єврооблігацій. Для зменшення ризику вкладень у корпоративні облігації необхідно на нормативно-правовому рівні імплементувати комплекс заходів щодо підвищення їх надійності. До числа таких заходів належить упровадження системи запобіжних ковенант [23].

Агросектор став першим, де поступово відновлюється докризовий рівень злиттів/поглинань. У 2017 році у АПК відбулися майже половина (\$ 452 млн. або 44%) цих операцій, що в три рази більше, ніж в попередньому році. Інвестиції в цей сектор як для іноземних інвесторів, так і для локальних, пов'язані з невисокими валютними ризиками в зв'язку з наявністю експортної виручки та порівняно високою рентабельністю капіталу.

Провідним учасником M&A є група «Кернел», яка реалізувала найважчу операцію року – придбання 100 % агрохолдингу «Українські аграрні інвестиції» (УАІ). Сума угоди склала \$155 млн. за рослинницький бізнес УАІ в обсязі понад 190 000 га сільгоспземель, розбитих на 62 сільгосппідприємства в 16 областях України і 200 000 тонн потужностей зі зберігання. У результаті цієї угоди земельний банк «Кернела» перевищив 600 000 га, а продавець – російська «Ренесанс Груп» – вийшла з українського бізнесу. Також у 2017 році «Кернел» заклав операцію з

придбання у компанії Glencore 10 агропідприємств у Черкаській, Київській та Вінницькій областях і отримав погодження АМКУ на покупку частки в статутних капіталах 10 агропідприємств холдингу «Агро Інвест Україна» серба Міодрага Костица [24].

Таким чином, основними пріоритетами покращення фінансового забезпечення підприємств АПК є: впровадження дієвих інструментів системи оподаткування інноваційного розвитку аграрного сектору з урахуванням його економічних особливостей та соціальної ролі шляхом застосування спеціального режиму оподаткування; надання бюджетної підтримки аграрного сектору через інструменти середньострокового бюджетного планування, компенсаційних виплат, лізингу за умови відповідальності за кінцевий результат впровадження проєктів, орієнтованих на сталий його розвиток; активізація використання фондів інструментів для відтворення капіталу агропідприємств; фінансування інноваційно-інвестиційних проєктів на засадах державно-приватного партнерства; впровадження ефективної фінансово-кредитної політики на засадах створення дієвої системи земельної іпотеки та розвитку системи кредитного забезпечення аграрного сектору; зниження ризиків аграрних підприємств за рахунок ринкових інструментів (страхування, гарантійних фондів, форвардної торгівлі, торгівлі деривативами, електронної торгівлі).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження тенденцій фінансового забезпечення аграрних підприємств дозволяє зробити висновок про необхідність стабільного відтворення капіталу за допомогою використання сучасних фінансових інструментів, ефективних інструментів державної підтримки інноваційного розвитку, лізингових операцій та кредитної політики.

Перспективним напрямком розвитку аграрних підприємств є активізація IPO, що дозволить додатково залучити кошти для фінансування інноваційних проєктів, покращити фінансовий стан шляхом зміни вартості капіталу та оптимізації структури капіталу. Характерна тенденція збільшення злиття/поглинання (M&A) останнім часом пов'язана з необхідністю збільшення обсягів залучення позикових коштів та інвестицій в агросектор, зниженням поточних витрат, оптимізації податків та зростання обігового капіталу.

Покращенню фінансового забезпечення сприятиме вдосконалення системи державної підтримки у формі введення пільг: інноваційні технології; лізингові партнерські програми, кредити стосовно стратегії розвитку особливо значущих сегментів агросектору.

Подальші дослідження полягають у розробці методологічних засад щодо формування механізму фінансової стратегії сталого розвитку аграрних підприємств.

Література

1. *Абрамова І.* Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи: монографія / І. Абрамова, О. Віленчук, Д. Дема та інш. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015. – 364 с.
2. *Андрійчук В. Г.* Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку / В. Г. Андрійчук. – Ніжин: Вид-во «Аспект-Поліграф», 2007. – 212 с.
3. *Вініченко І. І.* Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств / І. І. Вініченко, Ю. О. Сорока // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №22. – С. 34–37.
4. *Гудзь О. Є.* Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Є. Гудзь. – К.: ННЦ, 2007. – 578 с.
5. *Мазнев Г. Є.* Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Мазнев Г. Є. // Економіка АПК. – 2014. – № 9. – С. 5.
6. *Стецюк П.* Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія / П. Стецюк. – Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.
7. *Lawrence J. Gitman.* Fundamentals of investing / Lawrence J. Gitman, Mixael D. Joehnk. – Cambridge, MA: MJT Press, 1997. – 1025 p.
8. *Illiashenko S. M.* Knowledge management as a basis for innovative development of the company / S. M. Illiashenko, Y. S. Shypulina, N. S. Illiashenko // Actual Problems of Economics. — 2015. — № 6 (168). — P. 173—181.
9. *Jaffe A.* Innovation Policy and the Economy / A. Jaffe, J. Lerner, S. Stern // Technology Policy for Energy and the Environment. — 2004. — № 4. — P. 35—68.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Аналітична доповідь Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/trade/documents/monitoring-agri-food-trade_oct2018_en.pdf
12. *Катан Л. І.* Економічне забезпечення сталого розвитку аграрної сфери / Л. І. Катан. – Суми : Довкілля, 2012. – 350 с.
13. *Ярмоленко Ю. О.* Стан та тенденції розвитку аграрного виробництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2017-47-58.pdf
14. *Малишенко А. А.* Державні субсидії для сільського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://politeka.net/news/666234-gosudarstvennye-subsidii-dlja-selskogo-hozjajstva>
15. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: liga-zakon.ua
16. *Яблонський Д.* Яка модель субсидування аграрного сектору потрібна Україні. Центр економічної стратегії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stats.oecd.org/>
17. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
18. *Ярошук О.* Фінансова «сімка» — основні способи отримати кошти для розвитку аграрного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agropolit.com/spetsproekt>
19. *Меленчук Ю.* Аграрний фонд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://latifundist.com/interview/>
20. *Захарчук О.* Залучений капітал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrotimes.net/journals/article/>
21. *Ярошук О.* Найбільші країни - інвестори агросектору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agropolit.com/news/>
22. *Костирко Л. А.* Фондові інструменти формування капіталу суб'єктів господарювання: тенденції, проблеми, пріоритети / Л. А. Костирко // Часопис економічних реформ. – 2017. – № 3(27). – С. 57–65.
23. *Стецько М. В.* Інструментарій корпоративних облігацій у фінансуванні підприємств / М. В. Стецько // Вісник Тернопільського національного економічного університе-

ту Економічний аналіз. – 2017. – Том 27. – № 2. – С. 34–47.

24. Які новації приніс в АПК рік, що минає [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agoreview.com/news/>

References

1. *Abramova, I. & Vilenchuk, O. & Demya, D.* (2015). Financial policy in the agrarian sector of economy: state and prospects: monograph. Zhytomyr: ZNAMEU, 364.

2. *Andriichuk, V. G.* (2007). Capitalization of agriculture: state and economic regulation of development. Nizhyn: View of "Aspect-Polygraph", 212.

3. *Vinichenko, I. I. & Soroka, Yu. O.* (2015). Efficiency of using resource potential of agricultural enterprises. Investments: practice and experience, 22, 34-37.

4. *Gudz, O. Y.* (2007). Financial resources of agricultural enterprises]: monograph. Kyiv: NSC, 578.

5. *Maznev, G.* (2014). There are Problems of Financial Provision of Innovative Development of the Agrarian Sector. Economy of AIC, 9, 5.

6. *Steciuk, P.* (2008). Theory and practice of management of financial resources of agricultural enterprises: a monograph. Kyiv: NSC IAE, 386.

7. *Lawrence J. Gitman & Mixael D. Joehnk.* (1997). Fundamenes of investing. Cambridge, MA: MJT Press, 1025.

8. *Illiashenko, S. M. & Shypulina, Y. S. & Illiashenko, N. S.* (2015). Knowledge management as a basis for the innovative development of the company. Actual Problems of Economics, 6 (168), 173–181.

9. *Jaffe, A. & Lerner, J. & Stern S.* (2004). Innovation Policy and the Economy. Technology Policy for Energy and the Environment, 4, 35-68.

10. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. European Commission Analytical Report. Retrieved from:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/trade/documents/monitoring-agri-food-trade_oct2018_en.pdf

12. *Katan L. I.* (2012). Economic Sustainable Development of the Agrarian Sector. Sumy: Environment, 350.

13. *Yarmolenko, Yu. O.* State and trends of agrarian production in Ukraine. Retrieved from: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2017-47-58.pdf

14. *Malishenko, A. A.* State subsidies for agriculture. Retrieved from: <https://politeka.net/>

15. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Retrieved from: ligazakon.ua

16. *Yablonnsky, D.* What is the subsidy model for the agrarian sector Ukraine needs. Center for Economic Strategy. Retrieved from: <http://stats.oecd.org/wbos/fileview>

17. Data of the National Bank of Ukraine. Retrieved from: <https://bank.gov.ua>

18. *Yaroshuk, O.* Financial "Seven" - the main ways to get funds for the development of agrarian business. Retrieved from: <https://agropolit.com/spetsproekty/>

19. *Melenchuk, Y.* Agrarian Fund. Retrieved from: <https://latifundist.com/interview/329-yurij-melenchuk-agrarnyj-fond-planiruet-zakupit-okolo-1-mln-tonn-zernovyh>

20. *Zakharchuk, O.* Capital attracted. Retrieved from: <http://www.agrotimes.net/journals>

21. *Yaroshuk, O.* The largest investors in the agricultural sector. Retrieved from: <https://agropolit.com/news/11617-nazvano>

22. *Kostyrko, L. A.* (2017). Stock instruments for capital formation of business entities: trends, problems, priorities. Journal of Economic Reforms, 3 (27), 57-65.

23. *Stetsko, M. V.* (2017). Corporate Bond Instruments for Enterprise Financing. Bulletin of the Ternopil National Economic University Economic Analysis. Vol. 27, 2, 347.

24. What innovations brought in the agroindustrial complex a passing year. Retrieved from: <https://agoreview.com/news/yaki>

Стаття надійшла
до редакції : 10.05.2019 р.

Стаття прийнята
до друку: 26.06.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Костирко Л. А. Фінансове забезпечення розвитку підприємств АПК: тенденції, проблеми, пріоритети / Л. А. Костирко, Т. В. Солomatina // Часопис економічних реформ. – 2019. – № 2 (34). – С. 61–69.

